

Kultuuriministeerium

Suur-Karja 23

15076 Tallinn

min@kul.ee

2026-9, 15.06.2026

**Eelarvevahenditest eraldatava toetuse
„Rahvaraamatukogude teavikud“
suurendamise vajadus 1 miljoni euro võrra**

Lugupeetav kultuuriminister Heidy Purga!

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing (ERÜ) teeb ettepaneku suurendada eelarvevahenditest rahvaraamatukogudele teavikute soetamiseks eraldatavat toetust „Rahvaraamatukogude teavikud“ 2027. aastal **vähemalt 1 miljoni euro võrra**. Dokumendi on ettevalmistanud ERÜ juhatus ja komplekteerimise valdkonna spetsialiste ühendav Kogude toimkond.

Lisa: Ettepanek toetuse „Rahvaraamatukogude teavikud“ suurendamiseks

Lugupidamisega

Kristi Veeber

Juhatuse esimees

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing

(allkirjastatud digitaalselt)

EELARVEVAHENDITEST ERALDATAVA TOETUSE „RAHVARAAMATUKOGUDE TEAVIKUD“ SUURENDAMISE VAJADUS 1 MILJONI EURO VÕRRA

Ettepanek: Eelarvevahenditest rahvaraamatukogudele teavikute soetamiseks eraldatavat toetust „Rahvaraamatukogude teavikud“ tuleks 2027. aastal **suurendada minimaalselt 1 miljoni euro võrra**, mis võimaldaks:

- kompenseerida teavikute hinnatõusu;
- suurendada eestikeelsete raamatute nähtavust ja kättesaadavust ning tagada seeläbi eestikeelse kirjasõna mõju ja jätkusuutlikkus (vt ka lugemisuuringu „Eestlane loeb 2025“ V osa „Vajame tulevikku vaatavat eestikeelse raamatukultuuri hoidmise ja arendamise poliitikat“, lk. 202)
- tagada rahvaraamatukogude kogude kvaliteet ja ajakohasus ning piisav eksemplaarsus, läbi mille paraneb rahvaraamatukogude teenuse kvaliteet ning lugejate rahulolu teenusega;
- toetada rahvaraamatukogude rolli kultuuri-, haridus- ja kogukonnakeskuse ning lugemisharjumuse elushoidjana;
- toetada Eesti kirjastuste ning Eesti kirjanike, tõlkijate ja toimetajate tegevust;
- võimaldada kõigile võrdset juurdepääsu digiperioodikale.

Ülevaade hetkeolukorrast

Eesti rahvaraamatukogudele eraldatav riiklik toetus teavikute soetamiseks on püsinud viimase viie aasta jooksul keskmiselt **1,9 miljoni euro tasemel** (2021-2026 keskmine toetus aastas 1 978 908 eurot, vt ka tabel lisa 1) ja on olnud vähenemise trendis (keskmine muutus -2,8%). Statistikaameti andmetel oli Eesti rahvaarv 2026. aasta esimeses pooles 1 360 745ⁱ, seega on riik eraldanud rahvaraamatukogudele 2026. aastaks 1,38 eurot toetust elaniku kohta (2026. aasta toetuse summa 1 873 750 eurot). 2025. aastal oli Eesti rahvaraamatukogude lugejate arv 337 200ⁱⁱ. Riigi toetuse summa lugeja kohta oli 2025. aastal 5,56 eurot aastas (2025. aasta toetuse summa 1 873 750 eurot), mis ei võimalda osta isegi ühte uut raamatut lugeja kohta.

Toetuse summa jaguneb 478 rahvaraamatukoguⁱⁱⁱ vahel sõltuvalt raamatukogu teeninduspiirkonna elanike arvust. Ehkki raamatukogude teavikute soetamist toetavad ka kohalikud omavalitsused, on eriti väiksemate raamatukogude võimalus lugejatele uut ilmuvat kirjandust pakkuda väike. Näiteks ühe Ida-Virumaa valla riigi toetuse summa üheks kuuks on keskmiselt 50 eurot ehk umbes kolm raamatut kuus (kui sedagi). Isegi kui eeldada, et kohalik omavalitsust toetab raamatukogude teavikute komplekteerimist riigiga samas mahus, ei ole see kvaliteetse raamatukoguteenuse pakkumiseks piisav.

Jätakuvalt on keeruline Tallinna ja Tartu rahvaraamatukogude olukord, kuna neile mõeldud elanike arvu põhine toetuse määr korrutatakse vastavalt koefitsientidega 0,6 ja 0,79^{iv}. Teiste raamatukogude olemasolu piirkonnas ei ole argument rahvaraamatukogude asukohapõhiseks ebavõrdseks kohtlemiseks riigi poolt. Teadus-, ülikooli- ja kooliraamatukogude teenuse sihtgrupp ei ole kõik kohaliku omavalitsuse elanikud. Nende kogude komplekteerimise eesmärk on teine ning rahvaraamatukogude kogudega kattuv sisu

on pigem väikses eksemplaarsuses või lausa kohalkasutuses. Samuti võivad teadus- ja ülikoolide raamatukogud oma kasutajaskonda piirata, nõudes nt haridust tõendavat dokumenti.

Rahvaraamatukoguteenuse kvaliteedihindamise mudeli^v kogude kujundamise kvaliteedi hindamise kriteeriumid on muuhulgas raamatute laenutamise **ooteaaja pikkus** ning **hangitud raamatute arv elaniku kohta**. Ooteaega lühendaks ja kirjanduse kättesaadavust parandaks suurem eksemplaarsus, mida aga ei ole võimalik saavutada vähese rahastuse tõttu. Eriti terav on probleem väiksemates omavalitsustes, aga ka suuremate omavalitsuste raamatukogudes koguvad populaarsed raamatud pikki järjekordi. Näiteks Tartu Oskar Lutsu nimelises Linnaraamatukogus on T. Önnepalu raamatut "Tööpäev" ootamas 127 inimest (08.06.2026 andmed).

Raamatukoguteenuse eeskujulik tase hangitud raamatute arvu osas on **keskmiselt 400 raamatut 1000 elaniku kohta aastas**. 2025. aastal oli näiteks Tartu Oskar Lutsu nimelisel Linnaraamatukogul võimalik osta vaid 134,9 raamatut 1000 elaniku kohta (2024. aastal 137,5), põhjuseks muuhulgas riigipoolse teavikute toetuse jagamisel kehtestatud koefitsient 0,79. Seega **ebapiisav rahastamine ei võimalda raamatukogudel pakkuda elanikele eeskujulikul tasemel raamatute valikut**.

Põhjendused toetuse suurendamiseks:

1. Teavikute hinnatõus

Viimaste aastate jooksul on raamatute ja muude teavikute hinnad oluliselt kasvanud. Tallinna Keskraamatukogu näitel on eestikeelse raamatu keskmine hind tõusnud 15,9 % (13,00 eurost 2021. aastal 15,06 euron 2025. aastal). Raamatukogudel tuleb vähendada ostetavate raamatute nimetuste valikut ning eksemplaarsust, mis omakorda vähendab raamatute valikut ja kättesaadavust ning pikendab ooteaega.

2. Kogude ajakohasuse tagamine

Rahvaraamatukogud peavad pakkuma mitmekesist ja kaasaegset raamatute valikut kõigile vanuse- ja sihtgruppidele. Piisava rahastuse puudumine tähendab, et kogud vananevad ja uute raamatute kättesaadavus väheneb. Eesti elanikel on väiksemad võimalused hoida elus oma lugemisharjumust ja suhestuda uute raamatute lugemise kaudu kultuurielus toimuvaga.

3. Regionaalse võrdõiguslikkuse küsimus

Ilma piisava riikliku toetuseta sõltub teavikute soetamine rohkem kohaliku omavalitsuse võimalustest, mis loob ebavõrdsust – väiksema eelarvega omavalitsustel on väiksemad võimalused raamatukogude rahastamiseks. Riiklikul toetusel on oluline roll, et ühtlustada ligipääsu informatsioonile ja kultuurile üle Eesti. Samas ei tohiks riikliku toetuse diferentseerimine panna ebavõrdsesse olukorda suuremate omavalitsuste raamatukogusid ja elanikke, nagu praegune koefitsientide kasutamine seda teeb^{vi}.

4. Kultuuriline ja hariduslik mõju

Raamatukogud on olulised haridus- ja kultuurikeskused. Piisav kirjanduse kättesaadavus toetab lugemisharjumust, elukestvat õpet, digikirjaoskust ja sotsiaalset sidusust. Nii lastel, noortel kui täiskasvanutel on paremad võimalused

enesetäienduseks ja elu rikastamiseks läbi kultuurielamuste. Toetuse suurendamata jätmine pärsib nende eesmärkide saavutamist.

5. **Eestikeelse raamatukultuuri säilimine**

Raamatuaasta lugemisuuring 2025 „Eestlane loeb“ tõi selgelt välja tuleviku ohukohad eestikeelsele raamatukultuurile ja tõi välja meetmeid, mida rakendades saaks olukorda leevendada: *„On vaja riiklikku programmi, mis tagab stabiilse toe eestikeelsete raamatute loomisele, kirjastamisele ja raamatukogude kaudu lugejani jõudmisele olukorras, kus turumehhanismid enam ei suuda tagada eestikeelse trükisõna ja meedia jätkusuutlikkust. ... Riiklik raamatupoliitika peaks tagama haridussüsteemile ja kultuuriasutustele, sh raamatukogudele ja muuseumidele, vahendid, mida on vaja noore põlvkonna kultuuriteadlikkuse, sh eriti raamatuhuvi toetamiseks.“*

Lisaks teravale vajadusele suurendada toetust „Rahvaraamatukogu teavikud“, toome välja veel kaks valdkonda, mis vajaksid eraldi riigipoolset jätkusuutlikku rahastamist:

1. IFLA/UNESCO rahvaraamatukogude manifest^{vii} toob muuhulgas välja, et „Raamatukogu on kohalik infokeskus, mis teeb oma kasutajaile kättesaadavaks teadmised ja informatsiooni paljudes valdkondades“. Sellega seoses tuleb tähelepanu juhtida **digiperioodika kättesaadavusele**. Paberil perioodiliste väljaannete arv on vähenemas ja informatsioon on üha enam digiväljaannete maksumüüride taga. Rahvaraamatukogud peaksid olema kohad, kus külastajatel on lihtne juurdepääs erinevate Eesti meediaväljaannete digisisule. Lahenduseks võiks olla riigi poolt sihtotstarbeliselt rahastatud üleriigiline IP-põhine digiperioodika kasutuslitsents, mis hõlmaks lisaks rahvaraamatukogudele ka kooli-, teadus- ja erialaraamatukogusid.
2. **Üleriigilise e-laenutuse (MIRKO) vähene rahastamine** ja oht, et teenuse parandamiseks suunatakse sinna lisaraha rahvaraamatukogude teavikute soetamise toetuse arvelt. Teenuse rahulolu- ja soovitusindeks on jätkuvalt madalad, põhjuseks eelkõige e- ja audioraamatute litsentside vähesus^{viii}. Senine rahastusmudel ei ole jätkusuutlik. Üleriigilise e-laenutuse teenuse rahastamine peab olema eraldiseisev, jätkusuutlik ja **ei tohi vähendada rahvaraamatukogudele mõeldud teavikute soetamise toetust**.

Lisa 1

Toetuse eraldamine eelarvevahenditest “Rahvaraamatukogude teavikud”

AASTA	SUMMA	MUUTUS
2021	2 197 974	
2022	1 877 974	- 14,6%
2023	2 025 000	+ 7,8%
2024	2 025 000	0,0%
2025	1 873 750	- 7,5%
2026	1 873 750	0,0%
Keskmine	1 978 908	- 2,8%

ⁱ Statistikaamet <https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/valdkonnad/rahvastik/rahvaarv>

ⁱⁱ Statistikaamet. KU01: RAHVARAAMATUKOGUD
https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu_kultuur_raamatukogud/KU01/table/tableViewLayout2

ⁱⁱⁱ Statistikaamet. KU01: RAHVARAAMATUKOGUD
https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu_kultuur_raamatukogud/KU01/table/tableViewLayout2

^{iv} Rahvaraamatukogudele riigieelarvest finantseeritavate kulude jaotamise kord, §2 (3).
<https://www.riigiteataja.ee/akt/113012015030>

^v Rahvaraamatukoguteenuse kvaliteedihindamise mudel
<https://eru.lib.ee/application/files/3916/8318/7074/Rahvaraamatukogude-kvaliteedihindamine.pdf>

^{vi} Rahvaraamatukogudele riigieelarvest finantseeritavate kulude jaotamise kord, §2 (3).
<https://www.riigiteataja.ee/akt/113012015030>

^{vii} IFLA/UNESCO rahvaraamatukogude manifest. <https://repository.ifla.org/rest/api/core/bitstreams/c8ec7b1e-d40f-45c2-ab03-ac039b90f3d2/content>

^{viii} Eesti Rahvusraamatukogu tegevusaruanne 2025, lk 19 https://www.rara.ee/wp-content/uploads/RaRa_2025_S.pdf